

Svar på skriftligt spørgsmål om resursering av förmyndarärenden

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 101/2021 rd undertecknat av riksdagsledamot Merja Kyllönen /vf:

Hur ämnar regeringen trygga en smidig och saklig skötsel av intressebevakningsärenden och tillräckliga resurser när ärendena fortsättningsvis ökar och medborgarna åldras?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Det är mycket viktigt att trygga en saklig skötsel av förmyndarärenden. Enligt lagen om förmyndarverksamhet kan en intressebevakare utses av en domstol eller med vissa förutsättningar av förmyndarmyndigheten, som är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Myndighetens verksamhet och resurser hör till finansministeriets ansvarsområde. Justitieministeriet ansvarar för den allmänna styrningen och tillsynen av anordnandet av offentliga rättshjälpstjänster och allmänna tjänster för intressebevakning. Förutsättningen för förordnandet av en intressebevakare är att en fullvuxen person inte på grund av sjukdom, nedsatt funktionsförmåga eller annan motsvarande orsak förmår bevaka sina förmåner, eller sköta egna ärenden som kräver åtgärder och inte blir sakligt omskötta på annat sätt.

Förordnandet av en intressebevakare innebär mycket sällan att huvudmannen skulle vara omyndig. Enligt lagen om förmyndarverksamhet avses med omyndig en person under 18 år (minderårig) och sådan person som fyllt 18 år (myndig), som har förklarats omyndig. Omyndigförklaring görs alltid av en domstol.

Omyndigförklaring förutsätter förutom ovan nämnda grunder, att personens förmögensstatus eller övriga viktiga förmåner är hotade, och att föreskrivande av förmyndare inte ensam räcker att trygga personens förmåner. Först bör man bedöma om personens förmåner kan tryggas med en lättare begränsningsåtgärd av funktionsdugligheten, till exempel så att huvudmannen kan uträtta vissa rättshandlingar endast tillsammans med intressebevakaren. I domstolar behandlas årligen färre än tio ärenden gällande omyndigförklaring. År 2019 behandlades endast ett ärende och år 2020 inte ett enda.

Enligt 14 § i lagen om förmyndarverksamhet förhindrar föreskrivandet av en intressebevakare inte huvudmannen att själv förvalta sin egendom eller utföra rättshandlingar, om inte annat föreskrivs i lagen. Således begränsar inte lagen huvudmannens rätt att i egna ärenden endast utföra till exempel smärre inköp. Enligt lagen om förmyndarverksamhet bestämmer intressebevakaren dock vem som får lyfta medel från huvudmannens konton. I praktiken kommer förmyndaren och

huvudmannen i början av intressebevakningen överens om till exempel vilka räkningar huvudmannen ombesörjer själv och vilka sköts av förmyndaren.

Antalet intressebevakningar har ökat under hela 2000-talet. Även mängden intressebevakningsfullmakter är ökande. År 2020 var mängden bekräftade fullmakter drygt 12 000. Vid sidan av att befolkningen åldras beror tillväxten på flera andra förändringar som skett i samhället. En betydande andel av huvudmännen i allmän intressebevakning är andra än ålderstigna personer. Cirka 53 % av huvudmännen i allmän intressebevakning var under 65 år under år 2020.

Även kundmängden inom allmän intressebevakning har vuxit och det är sannolikt att tillväxten fortsätter. Mängden årsverken som gjorts inom den allmänna intressebevakningen har också ökat under de senaste åren. Målet är, att resurser allokeras även i fortsättningen enligt utvecklingen av antalet huvudmän.

Man strävar efter att lätta på arbetsbördan bland annat genom att utveckla intressebevakningsbyråernas datasystem, varvid rutinuppdrag förverkligas effektivare. Systemen utvecklas ständigt, och målet är att utnyttja robotik och övriga utvecklade teknologier.

De allmänna intressebevakarnas verksamhetsmetoder utvecklas ständigt i samarbete med Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Inom justitieministeriet fungerar en utvecklingsgrupp för intressebevakning, som bereder rekommendationer för gemensamma goda verksamhetsmetoder. Arbetsgruppen har publicerat en Intressebevakningshandbok (JM publikation Utredningar och direktiv 32/2016) och den uppdateras i takt med förändringar i verksamhetsmiljön och erhållna erfarenheter. Som bäst skapas en modell för vidare utveckling av intressebevakningens kvalitet.

Kunderna kan framföra klagomål om förmyndarens verksamhet till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och de högsta laglighetsövervakarna. Till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata framförs klagomål om både allmänna och privata intressebevakares verksamhet. Totalmängden klagomål har ökat under de senaste åren. År 2020 utgjorde klagomålen totalmängd 0,4 % av intressebevakningar och intressebevakningsfullmakter, som bevakas av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Klagomål gällande allmänna intressebevakningsverksamheten kan även framföras till de högsta laglighetsövervakarna. Majoriteten av klagomålen styrs till riksdagens justitieombudsman, till vilken den årliga mängden av klagomål gällande allmän intressebevakning har uppgått till 80-100 under de senaste åren. Mikko Sarja har i sin artikel (Yleinen edunvalvonta eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa – Havaintoja perusoikeuksista ja kanteluteemoista, Edilex 2021:14, 8.2.2021, Allmänna förmyndarskapet under laglighetsbevakning av riksdagens justitieombudsman – Observationer om grundrättigheter och klagomålsteman, Edilex 2021:14, 8.2.2021) konstaterat, att mängden är liten, när man beaktar den märkbart stora mängden kunder och ärenden. Enligt justitieombudsmannens årsberättelser har åtgärdsprocenten i intressebevakningsärenden under de senaste åren varit lägre än medeltalet för kansliets alla ärenden.

Magistraternas verksamhet överfördes i början av år 2020 till den nya Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, vars verksamhet och resurser hör till finansministeriets ansvarsområde. Myndigheten har till uppgift är att bedöma behovet av intressebevakning och vid behov göra

en ansökan till tingsrätten om förordnande av en intressebevakare. Den kan under vissa förutsättningar föreskriva en intressebevakare. Dess uppgift är att bekräfta intressebevakningsfullmakter och därtill övervaka intressebevakare och dem som bemyndigats genom en intressebevakningsfullmakt.

Utgångspunkten vid grundandet av den nya myndigheten har varit att fungera i enlighet med den enhetliga riksomfattande processen. Under det första verksamhetsåret, då dokumentmaterialet inte var i elektroniskt format, har den riksomfattande nya verksamhetsmodellen, den bristfälliga elektroniska kommunikationen samt digitaliseringen av materialet medfört mera tidskrävande arbetsmoment till processerna. Därför har arbetena stockat sig. Finansministeriets mål är att presentera tilläggsresurser till den nästa tilläggsbudgeten och genom att satsa på utveckling återgå till en normal situation gällande arbetsköer och behandlingstider. För föreskrivningsärenden strävar myndigheten att avge beslut inom tre månader, för tillståndsärenden en månad och för revision av privata förmyndare 3,8 månader.

Inom ämbetsverket utvecklar man systematiskt verksamhetsmodeller och arbetsmetoder för att utveckla processer samt digitalisera och effektivisera verksamheten. Förra hösten togs en elektronisk revision i bruk för allmänna intressebevakares konton. Att i fortsättningen till exempel bygga ett elektroniskt system i anknytning till samhällets digitalisering, avsett för privata intressebevakare, medför betydande fördelar för kunden och försnabbar ärendets behandling vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. I utvecklingsarbetet granskas även eventuella förändringsförslag för lagstiftningen, med vilka man kundorienterat kan göra intressebevakningsväsendets tjänstprocesser smidigare och fokusera tillsynen till de mest riskfyllda verksamheterna.

Helsingfors 26.3.2021

Justitieminister Anna-Maja Henriksson